

МРІЯТИ, МИСЛИТИ, ПРАЦЮВАТИ!

(до 50-річчя від Дня народження професорки Лідії Дубіс)

29 червня 2017 року виповнилося 50 років з дня народження професорки Лідії Францівни ДУБІС – доктора географічних наук, професора кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка. З нагоди ювілею ми попросили Лідію Францівну поділитися роздумами про роль географії у її житті, про власний професійний шлях та розвиток української географічної науки і освіти у найближчому майбутньому.

❓ Шановна Лідіє Францівно, Ви народилися на Прикарпатті, у місті Болехові Івано-Франківської області. Чим найбільше запам'яталось Вам дитинство, які перші «географічні» спогади, пов'язані з рідним краєм?

Моя батьківська хата знаходилась біля уступу на терасі, поблизу р. Сукіль. Одним з улюблених занять було мандрувати вздовж ріки, спостерігати зміни рівнів, динаміку русла, розглядати русловий алювій, слухати як тече вода. Навіть пробувала відгадати, які зміни відбудуться у руслі під час наступної повені чи високого стану води у річці. Тоді не могла й мріяти, що буду займатися дослідженням функціонування річкових систем в Українських Карпатах.

❓ Середню школу Ви закінчили з золотою медаллю. Які загальні враження залишилися від навчання у школі? Які шкільні предмети вивчали охоче, а які тому, що майбутньому географу потрібно все знати.

Мені подобалося вчитися. Належала до тих дітей, які чекали закінчення канікул й початку навчання. Вчителі Болехівської СШ №1 давали багато знань, були вимогливими викладачами високого професійного рівня. Дуже подобалась історія стародавніх віків і географія. Хотіла стати археологом, але побачивши перелік предметів, які вивчали тоді на історичному факультеті – відмовилась й однозначно вирішила стати геоморфологом й навчатись на географічному факультеті.

❓ Вступаючи після школи до Львівського державного університету імені Івана Франка, Ви обрали географічний факультет. Чому вирішили студіювати географію?

Головну роль у виборі відіграла моя рідна сестра – Наталія Габчак – нині декан факультету туризму і міжнародної комунікації ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – непересічна особистість, чудовий оповідач. Навчаючись на кафедрі геоморфології географічного факультету ЛНУ, вона розповідала мені про чудові практики, далекі мандрівки, цікаві дослідження. Її розповіді стали для мене вирішальними у виборі професії.

❓ Які викладачі та предмети запам'ятались найбільше?

Загальна геоморфологія, яку викладала Олена Вікторівна Скварчевська – талановитий викладач, вміла дуже доступно й цікаво розповідати про складні речі. Кілька років тому випадково знайшла свій конспект з цього предмету. Сама була дуже подивована, що він зберігся.

❓ Львівський університет Ви закінчили з відзнакою. Як розпочався Ваш професійний шлях?

Спочатку спеціалізувалась на кафедрі геоморфології. З 1989 по 1990 рр. працювала інженером, а з 1990 по 1991 рр. – молодшим науковим співробітником науково-дослідної Лабораторії інженерно-геоморфологічних досліджень на географічному факультеті рідного університету. У 1990 році стала відповідальним виконавцем госпдоговірної теми «Гідроекологічне обстеження Закарпатської області». До виконання цієї теми залучили молодих викладачів й кращих студентів майже усіх кафедр географічного факультету. Було організовано кілька польових експедиційних груп, які вивчали гідроекологічний стан річок Закарпатської області, здійснювали відбір проб для оцінювання забруднення поверхневих та

підземних вод. В організації цих польових досліджень мені допомагав Володимир Шушняк, який на той був керівником науково-дослідної лабораторії. Спільні дослідження згуртували молодих науковців факультету. Без такої підтримки й допомоги колег виконати таку велику за обсягом тему було б неможливо.

? Розкажіть, будь ласка, про свої аспірантські пошуки які, як відомо, успішно завершилися у 1995 році захистом кандидатської дисертації на тему «Структурна організація і функціонування річкових систем південно-західного макросхилу Українських Карпат».

Дисертація була виконана під керівництвом знаного дослідника Українських Карпат – проф. Ярослава Кравчука. Вдячна також проф. Іванові Ковальчуку, який своїми порадами мені багато допоміг у проведенні досліджень і написанні роботи. Дисертація ґрунтувалась, головню, на польових та детальних картографічних дослідженнях річкових систем, аналізі багаторічних трендів їхньої динаміки й функціонування.

? Після захисту дисертації впродовж п'яти років Ви працювали асистентом, а з 1999 року – доцентом кафедри геоморфології. Чим запам'ятався цей період роботи на кафедрі?

Напевно, становленням мене як викладача й педагога. У цей час також продовжувала займатись науковою роботою. У 1999 році вперше стажувалася у Варшавському університеті, де познайомилась з багатьма науковцями й зацікавилася седиментологією та еоловими процесами.

? Наступні вісім років Ви присвятили роботі на кафедрі конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка. Які наукові захоплення та здобутки цього періоду?

У 2000 р. на географічному факультеті було створено нову кафедру, її завідувачем став і працював протягом багатьох років І. Ковальчук. Складність роботи полягала у розробці нових курсів, спецкурсів, практик та ін., проте колектив кафедри був дружній, із значним науковим потенціалом. У цей час все більше зацікавлювалась дослідженням сучасних й давніх еолових процесів, взяла участь у дослідженнях еолових процесів у Сахарі (Північна Африка) спільно з науковцями Варшавського та Ягеллонського університетів (Польща). У 2001 р. отримала звання доцента кафедри конструктивної географії і картографії.

Наукова доповідь серед Білої Пустелі, Єгипет, 2002

Учасники експедиції з дослідження еолових процесів у Північній Африці: З. Зволінський, Л. Дубіс, Г. Костревський, І. Цермегас, К. Ротніцькі. Туніс, 2006

? Ви працювали вченим секретарем спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських і докторських дисертацій з географічних дисциплін у ЛНУ ім. Івана Франка. Який захист запам'ятався найбільше?

Кожен захист для мене був цікавим і складним водночас. Окрім представлення наукової роботи дисертантом, у процедурі захисту на різних етапах важлива також й «формально-документальна» складова, за яку відповідає вчений секретар спеціалізованої ради.

? У 2008 році Ви переїхали до столиці. Чим запам'ятався Вам київський період вашого життя

**З професорами С. Скибою та С. Бортником.
Краків, 2009**

Перший рік працювала старшим науковим співробітником НДЛ “Ландшафтної екології та аерокосмічного моніторингу навколишнього середовища” Київського національного університету імені Тараса Шевченка. А з 2009 по 2012 рр. перебувала у докторантурі географічного факультету). Вважаю, що це були найкращі роки моєї наукової праці й товариського життя. На кафедрі землезнавства та геоморфології і вище названої лабораторії КНУ згуртувались висококваліфіковані науковці. На кафедрі працюють четверо докторів наук, зокрема С. Бортник, Н. Герасименко, В. Стецюк, О. Комлев, кожен з яких сформував свою наукову школу. Мені дуже бракує наукових дискусій, порад, критики, тієї наукової атмосфери й харизми яка була й є на

кафедрі й у лабораторії географічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка.

? Розкажіть, будь ласка, про роботу над докторською дисертацією.

Докторська дисертація “Еоловий палеоморфогенез правобережної частини Українського Полісся”. Захист за спеціальністю 11.00.04 – геоморфологія та палеогеографія. Захист відбувся 27 березня 2013 року на засіданні спеціалізованої Вченої ради Д26.001.45 Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Насправді до завершення докторантури пройшла тільки попередній захист дисертації й подала документи до спеціалізованої вченої ради, а захистила дисертацію вже працюючи в лабораторії «Ландшафтної екології та аерокосмічного моніторингу навколишнього середовища» у березні 2013 р. Дослідження материкових дюн та покривних еолових пісків розпочала ще працюючи в ЛНУ імені Івана Франка у 2000 р. з теренів Малого та Волинського Полісся. Тоді ж були організовані перші польові семінари на Малому Поліссі за участю польських дослідників, головно, Варшавського та Ягеллонського університетів. Розпочавши працю в лабораторії “Ландшафтної екології та аерокосмічного моніторингу навколишнього середовища” КНУ, розширила територію досліджень, охопивши всю правобережну частину Українського Полісся. Вдячна професору С. Бортнику – завідувачу кафедри землезнавства та геоморфології, моєму науковому консультанту докторської дисертації – який побачив мої наукові зацікавлення і переконав вступити в докторантуру й сконцентруватися над науковою працею. Перебування в докторантурі дало змогу науково осмислити вже здобутий фактичний матеріал, здійснити низку нових польових досліджень на Волинському, Житомирському та Київському Поліссі, що й стало підґрунтям моєї дисертаційної роботи. Окремо хотіла подякувати за підтримку усім членів кафедри й лабораторії, яку отримувала протягом всього періоду роботи на географічному факультеті КНУ імені Тараса Шевченка.

? Після захисту докторської дисертації у 2013 році Ви знову повертаєтесь до Львова, де розпочинаєте професорську діяльність на кафедрі геоморфології і палеогеографії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Що змінилося за цей час в освіті та науці у рідному університеті?

Останніми роками відбулося багато змін не лише на кафедрі геоморфології і палеогеографії, але й загалом в ЛНУ імені Івана Франка. Щодо наукових досліджень, то наша кафедра успішно продовжує працювати за кількома науковими напрямками в межах школи інженерної, екологічної та регіональної геоморфології (започаткованої ще проф. П. Цисем у 1950 р.). Успішно продовжують розвиватись й палеогеографічні дослідження, зокрема

стратиграфії плейстоценових відкладів, перигляціального морфолітогенезу, палеогеографічних та палеогеоморфологічних реконструкцій тощо.

Дослідження останніх років спрямовані головню на вивчення рельєфу і рельєфотвірних процесів, удосконалення схем геоморфологічної регіоналізації Заходу України, впровадження нових ефективних форм збереження і раціонального використання рельєфу. Вже багато років кафедра бере участь у розробці проектів організації і функціонування національних природних парків і природних заповідників, а також проектів у сфері геотуризму. Загалом, нині дуже перспективними для кафедри є прикладні аспекти геоморфологічних та палеогеографічних досліджень.

Щодо освітньої сфери, то значно розширились можливості ознайомлення студентів із зарубіжними науковими досягненнями. Нині викладачі мусять значно ширше розглядати проблематику своїх дисциплін, застосовувати у процесі навчання сучасні методи, постійно актуалізувати і корегувати програми своїх курсів. Викладачі і студенти, зокрема і нашої кафедри, стали активнішими і мобільнішими – вони багато подорожують, беруть участь у зарубіжних академічних обмінах, стажуваннях, практиках і наукових заходах, спілкуються з викладачами і студентами з інших українських і зарубіжних вузів. Це значно розширює перспективи розвитку академічного середовища, а також геоморфології і палеогеографії як прикладних і водночас фундаментальних природничих наук.

? *Ви добре знайий дослідник проблематики еолового морфогенезу в Україні та у Європі, Ви побували майже у всіх пустельних регіонах світу, Ви є автором понад 100 опублікованих наукових праць. Чим викликаний такий незвичний науковий інтерес? Чим зачаровують Вас пустелі?*

З професорами Е Смольською, С. Скибою та Е. Мицельською-Довгялло, Туніс, 2006

участь у численних міжнародних конференціях та експедиціях з проблем дослідження опустелення території Північної Африки (Марокко, 2001 р., 2006 р.; Єгипет, 2001-2002 рр.; Туніс, 2003-2004 рр.) та проблем дослідження руслових процесів у басейнах малих річок (Греція, 2004 р.; Україна 1989-2007 рр.), організували численні міжнародні українсько-польські польові семінари з проблем дослідження еолових і флювіальних геоморфологічних процесів (У 2001, 2002, 2004, 2007, 2016 роки)? Яке наукове та практичне значення має дослідження еолового і флювіального морфогенезу?

Дає розуміння функціонування й розвитку різних геоморфологічних процесів – еолових й флювіальних, що безпосередньо нині впливають на життя людей. Передусім, їх вивчення дає можливість розв'язати проблеми активізації еолових процесів і проблеми опустелення,

Вирішальну роль у формуванні мене як особистості та науковця-еолога відіграла професор, доктор габілітований Е. Мицельська-Довгялло – тоді завідувач лабораторії седиментології Варшавського Університету. Це – Людина неймовірної духовної глибини, порядності та величезної фаховості. Професор організувала незвичайні мандрівки й дослідження, в тім й еолових процесів. Вона згуртувала молодих талановитих науковців, сформувала свою школу геоморфологів і седиментологів. Сьогодні всі вони вже доктори наук й працюють у різних куточках Польщі й за її межами. Щодо пустель, то вони зачарували мене своєю особливою красою. Вразило багатство і поєднання різноманітних форм рельєфу, створених багаторічною і скуппульозною працею сонця й вітру. Пустеля живе по-особливому, її можна відчутти лише перебуваючи на її теренах певний час.

? *Лідіє Францієно, Ви стажувались у Варшавському та Ягеллонському університетах (Республіка Польща), брали*

наприклад, Північної Африки, зміни функціонування річок і формування катастрофічних повеней. Щодо давніх еолових форм і процесів то вони є чудовими індикаторами певних палеогеографічних умов і необхідні для розуміння й розв'язання проблеми зміни клімату на Землі.

? *Ви є членом Асоціації геоморфологів України і Польщі, академіком АНБОУ. В яких напрямках, на Вашу думку, мусить розвиватися сучасна географічна освіта й наука в Україні?*

Сьогодні висуває нові вимоги щодо викладання, здійснення наукових досліджень. Молоді люди самі здатні зрозуміти, що їм потрібно, яку освіту й знання вони хочуть отримати, які дослідження їм цікаві. Змінилась, передусім, мотиваційна складова навчання студентів, а, отже, повинні відбутися значні зміни в освіті й вони не мають бути «реформами зверху», а продиктовані потребами часу й молодих людей. Щодо науки, зокрема її фундаментальних напрямів, то їх має підтримувати й фінансувати держава як необхідну й елітарну складову розвитку країни.

? *Лідіє Францівно, у житті Ви чудово поєднуєте роль відомого вченого, науковця-«пустельниці» і тендітної чарівної жінки, турботливої мами, дружини, доньки. Поділіться секретом такої невичерпної життєвої енергії...*

Підтримка, розуміння, любов рідних і близьких людей, передусім, моєї сім'ї і друзів.

? *Що б Ви побажали своїм учням, студентам, аспірантам, які так само захоплені природознавством?*

Мріяти, мислити, працювати. Сьогодні, з розвитком інноваційних технологій, виникненням нових методів дослідження, відкриваються надзвичайні можливості пізнання Світу й природи зокрема.

Шановна Лідіє Францівно, редколегія журналу «Фізична географія та геоморфологія» щиро дякує Вам за творчу наукову і педагогічну працю, зичить родинного щастя й нових наукових звершень в царині сучасної геоморфології.

